

kek körül mi se kerülje el; részint azért, hogy a' növendékek' hajlamait, szokásait, hibáit kitanulván, őket jobb utra vezethessék, részint, hogy azokat, kik jobbithatlanok, a' növendékből eltávolíthassák. Teljes biztossággal az előljárók nem támaszkodhatnak az ugy nevezett ductorokra, 's az ő havi informatióikra; szükséges, hogy az előljárók önmaguk is lássanak utánuk, 's mindenütt sarkukban legyenek. — Mi a' jóakaratu növendékeknek nem fog nehezökre esni, mihelyt tapasztaladják: hogy előljáróikat semmi szenvedély, személy-válogatás, vagy mogorva szigorúság nem vezérli; hogy ők atyai kegyességgel viseltetvén irántuk, csak igazi javukat akarják, midőn a' rend 's fegyelem' föntartását pontosan és állhatatosan követelik; de soha semmi multságukat 's ártatlan társalgásukat, melly a' törvénybe nem ütközik, nem gátolják. 'S még hajlandóbb lesz a' növendék a' növeldei törvényeknek hódolni, ha látja, hogy maguk az előljárók is, sőt a' tanárok 's nyugalmazott papok is, kik a' papnöveldeben laknak, az intézet' rendéhez 's fegyelmehez illesztik magukviseletét, miként ezt a' nyitrai papnövelde' törvényei meg is kívánják (§. 13. 14. 16.) Figyelemre méltók a' XIV. Benedek pápa által (De Syn. Dioec. l. 5. c. 11. n. 9.) olly igen ajánlott szerzőnek a' növeldei Rectorról irt rajzolat. A' többi közt így szól: „Sapiens (Rector) gradus sui dignitati non renuntiat; sed demisse de se sentiendo mediam, abjectionem inter et elationem, tenet viam. Rector autem nimis elatus, aut nimium abjectus non ordinem inducit, sed confusionem in Seminarium; cum elatio aegre feratur, abjectio facile conniveat. — Ex qua habetur omnem Rectoris habilitatem in eo potissimum constitutam esse, ut temperare noverit austeritatem juvenes reprimentem, quin fastidiant; et benignitatem, qua alliciantur, quin liberi reddantur ac defectuosi. Sit rigor, sed non exasperans, sit amor, sed non emolliens' monitum est S. Gregorii. Rector sit a vitae commodis, otio, luxuque alienus, qui asseverit somno brevi, mensae frugali, vitae regularitatis, studioque indefesso; sicque fideliter seminarii leges observando exempli sui virtute fortissimos juvenibus stimulos addit ad ferenda bono animo onera, quibus nec ipsum vident subtrahi Rectorem. Joannis de Joanne Historia Seminariorum clericalium. Aug. Vind. 1787. cap. 18. §. 12. 13. 22. (Folyt. köv.)

Adatok a' szent ferenczrendiek' történetéhez honunkban.

II.

Nagyszombati kolostor.

Ezen, Posony vármegyében fekvő kolostorunk egy a' legrégebbek közül. Régi jegyzőkönyvekből át-

vett hiteles másolatok, és a' nagyszombati német ajku polgárok' anyakönyvének bizonyítása után, első lakunkat Nagyszombat város' buzgó polgárai építették és alapították az alsó kapunál IV. Béla' uralkodása alatt 1238-dik évben, melly több magyarhoni kolostorokkal, míg ezek függetlenséget nyertek, némethoni Pisai Albert atya' főnöksége alá tartozott. I. Lajos király magas figyelmébe vévén a' hely' szükét, 1363-dik évben, midőn Lövdön a' Karthusianusoknak, Nostrán a' Paulinusoknak emelt lakot, egy elpusztult apátság'*) helyén épített templomot, és kolostort a' rend' számára, 's így a' régi lak a' város' rendelkezésére esvén vissza, egész a' jelen napig fennmaradt kórházzá alakítottát át.**)

Igy a' király adományozta kolostor, lakosainak 242 évig tanyát adott, nyugalmast, talán azért: hogy annál nagyobb csapások' szenvedésére edzje azokat. 1605-dik évben szent Tamás' napján, Bocskay István erdélyi fejedelem' mozgalmainak véres napjaiban, Illés házy István' vezénylete alatt lévő, többnyire kalvinista katonák által a' csend' lakosai száműzettek, épületünk és templomunk kalvinistáknak adott által, mellyben Hollósy Márton-, a' száműzésünk alatt remeklő predikátorra bízott a' rögtönzendő tanoda.**) A' kalvinisták egy évig, három hónapig, és huszonhárom napig bitorolták lakunkat, mellynek jeles visszafoglalása következő: 1607. évi aprillhó' 12-én az esztergomi érsekké nevezett Forgách Ferencz nyitrai püspök, fölszentelvén Nagycsütörtökön a' főtemplomban a' szent keneteket, az elfoglalt kolostor' templomába, hol ép akkor a' kalvinisták végzék imájokat, szent menetet rendelt, melyet Révay Péter, Czobor Márton és Turzó Kristóf, Rudolf király' ez érdemben biztosai, és a' clerus díszesített. Ezen váratlan és valóban meglepő jelenet rémülésbe hozta a' sokkal nagyobb számu kalvinistákat annyira, hogy minden ellenállás nélkül átengedték a' templomot és tanodává lett kolostort.

Az épületek tehát ismét kezünkbe kerültek, de roskadó állapotban, mert az 1590-dik évi földrengés a' templomot boltozatjától megfosztván, a' kolostor' falait is összerongálta; azon kellett tehát az előljáróságnak lenni, hogy a' mennyire csak a' költség engedi, kijavíttassék. Így 1609-ben, Rudnay János atya' elnöksége alatt a' templom és kolostor' utczára fekvő

*) De nem szent Jakab apátság' telkén, mint sokaktól állítatik, melly a' város' ugyanazon részén létezhetett; mert 1390. évben, tehát a' kolostor' fölépítése után 27 év múlva, IV. Orbán pápa a' még akkor létező sz. jakabi apátot fölhatalmazza, hogy a' clarissák' jószágbitorlóit, míg vissza nem térítik az elfoglalt jószágot, egyházi átok alá vesse.

**) Kamancz Máté Titkár.

**) Nicolaus Schmidt.

része, 1611-ben az udvar-, 1619-ben az ebédlő fölötti rész javított ki, avagy csak alkalmassá tétetett a lakásra. Pázmán Péter bibornok, a' catholicismus örök emlékü hőse, a' templomot boltozat alá vétette, a' romlásnak indult kolostort ledöntette, és újra építeni kezdette, de behalt; Losy Imre érsek folytatta és bevégezte az építést 1640. évben.

De a' két izben kijavított templom csakhamar bomlásnak indult, a' javító kezek noha mindent elkövettek, képesek nem valának a' kétszer szétszakadt kapcsok' összeforrasztására. 1643. évben Kirinich Gábor főnök atya az egész ingadozó tömeget szétszedte, és a' mostani roppant és esinos templom' alapját megvetette. Az építést sokat akadályoztatták Rákóczy György' forradalmas mozgalmi, mind a' mellett Taurisi Pál főnök atya jótévk' adományából 1650. évben az építést elvégezte. Azonban 1666. évben ismét uj, de még sem utolsó csapás érte az épületet; ugyan is a' török fölpörzsölvén a' várost, elégett a' kolostor is. Az atyák' nagy ügyessége megmentette mégis a' Pázmán Péter adományozta könyvtárt, mellynek ajtaja fölött az alapító képe illy fölirattal ékeskedett: „Ars utinam vitam, mentemque effingere posset. Pulchrior Hungariae nulla tabella foret.“ Nagy Leopold király' győző fegyverei alkalmat adának, hogy a' templom és kolostor' pusztá falai ismét egy gyenge és ideiglenes födél alá jöjjenek.

Tetszett az isteni gondviselésnek még egyszer megkísérteni népe' állhatatosságát! IV. Mahomet török császár Carafa Mustafa fővezért 300,000 fegyverrel Bécs' ostromlására küldötte 1683. évben. Ezek a' Dunántuli részen pusztítván, a' Dunáninnyi részen ezek' védenze Tököly Imre, a' pártütők' főnöke dult. Szörnyü körmei elől szabadulni törekedett minden katolikus érzelmü; Nagyszombat, mint a' környék' legerősb városa, védhelynek tekintetvén sok menekvőt fogada keblébe, mi annyira fölingerelte Tököly' haragját, hogy Nagyszombat' rommá égetését elhatározta; szándoka' kivitelére mindent elkövetett, mit a' katolikusok elleni dühe tanácsolt; a' várost vadnépétől körülvétette és fölgyújtatta. Nerői gyönyört látszott élvezni, midőn a' rémulés' jajjaival párosult ropogó tüzláng' okozta recsegéseket hallotta. A' város' épületei elhamvadtak, alig mentetett meg az archivum is; 8000 ember részint elégett, részint megfuladt e' napon, kik között Turza Kristóf atya; Kákonnyi Theogenia clarissa-apáca, ki Brünne menekvő apáca-társnői közül a' kolostor' védelmére tized magával hátramaradván, korommá égett, de teljes épségbe találtatott szive, sorsosítól diszesen eltemtetett.

Ezen átok födte korszak, melly a' rablásnak, és az ezzel rokon vétkeknek szabad tért nyitott, romlott erkölcsöt és szegénységet termelt; a' feszült keresz-

tény szeretet minden erőlködése mellett sem vala képes a' jótékonyásra; nem csuda tehát, ha az ideiglenesen födött épület csak 1712. évben kezdett új alakot öltetni magára. A' tűz, később az idő' viszontagságai által is megrongált templomboltozat, újra erős kezekkel épült, előbb a' templom, később a' kolostor cserépfedél alá vétetett, az eddig hiányzott torony fölemeltetvén, bádoggal födetett be. 1749. évben a' kolostor' legszebb, most szónokoktól lakott része épült. A' torony melletti kápolna Fénassy György egri püspök és esztergomi kanonok' buzgósággal egyesült kegyének örök emléke, mellynek oltárát 1689. évben föl is szentelte. Gróf Batthyányi Ádám királyi biztos' közbevetésére, 1747-ben a' nemes városi tanács a' bástya melletti szorost a' kolostornak átengedvén, és örökre adományozván, ez által udvarát és kertét bővítette. Az egész épület létét, és föntartását jótévk'nek, kik között első helyen áll a' nemes tanács, köszöni.

A' XIII. Gergely pápa által, 1573. évi 8. idus aug. kelt „Pastoris aeterni“ bullában, Romában megalapított urnapi (Confraternitas SS. Corporis Christi) társaság, 1579-ben kegyelem-utján a' nagyszombati templomra is kiterjesztetett minden szabadalmaival és bucsuival, ez, és az 1630-ban keletkezett sz. Ferenc' társulata, és az 1763-ban életbe lépett harmadik rend' társulata II. József császár' idejeig szépen virágzott.

Jelességeit, ha néhányakkal birt, a' többszöri tűz- és a' tüznél dühösebben pusztított rablás megemésztette. Nincs, mit bemutathassak, egyéb mint a' boldogságos szüz a' néptől ajtatosan tisztelt azon képét, melly a' karzat alatt van, 's a' melly a' Tökölyi gyújtotta lángokkal daczolva, a' templomoltárok' hamvai közt teljes épségben találtatott; és a' gróf Eszterházy Miklós, herczeg Eszterházy Pál' fia, esztergomi kanonok' porrá égett butorai közül sértetlenül kiemelt, és örök emlékül ide ajándékozott keresztet.

Jelenleg a' kolostor' személyzete 34; ezek közt 19 áldozár. Egy elnök, egy karmester, 2 bölcészettanár, 5 szónok (kettő német, három tót); a' főtemplomi magyar szónoki szék, mellyet 1543. évtől ellátni vala szerencsénk, az 1848-diki hires napokban megszűnt. A' város' elemi osztályait, az Ursula apácák' tanodáit, nemkülönben a' börtönöket két, három nyelven tanító katekétával látja el. A' lazaretum, város és vármegye' kórházában lelki szolgálatot tesz. Állandó katona-lelkészettel elfoglalvák 3-an; ezenfelül egy mint udvari káplány, egy mint plebánoshelyettes és 3 mint állandó segéd szolgálnak. Tart állandóan nevendékeket, jelenleg 8 első évi bölcészethallgatót. Laicus van 7.